

Mamman som förvald barnbidragsmottagare

Effekter på långsiktig fördelning av
barnbidraget och jämställdhet i
hushållet

Erica Lindahl

Olof Rosenqvist

Håkan Selin

Mamman som förvald barnbidragsmottagare

– Effekter på långsiktig fördelning av barnbidraget och
jämfördhet i hushållet^a

av

Erica Lindahl^b, Olof Rosenqvist^c och Håkan Selin^d

2023-03-08

Sammanfattning

I många länder är mamman berättigad till hela barnbidraget eftersom det anses gynna barnet och mamman. Sådana upplägg kan emellertid strida mot principer om könsneutral lagstiftning. En medelväg är ett system där mamman står som förvald mottagare av barnbidraget men där pappan närsomhelst kan kräva sin halva. I den här rapporten utvärderar vi ett sådant hypotetiskt system relativt det nuvarande upplägget i Sverige där det förvalda alternativet är en delning mellan föräldrarna. Vi använder variation i förvald mottagare som uppstod i samband med barnbidragsreformen den 1 mars 2014, då pappor blev berättigade till halva bidraget. Sannolikheten att mamman tar emot hela barnbidraget även på lång sikt ökar kraftigt om hon står som förvald mottagare. Det gäller även för separerade mammor med svag ekonomi. Att stå som förvald barnbidragsmottagare skulle kunna signalera en förväntan om större barnansvar men vi ser inga sådana tendenser när vi studerar nyttjandet av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning.

^a Författarna vill tacka Martin Lundin, Sara Roman och seminariedeltagare vid IFAU, EALE 2022 i Padua och nationella konferensen i nationalekonomi 2022 i Stockholm för värdefulla synpunkter. Rapporten är en sammanfattning av forskningsuppsatsen Lindahl, Rosenqvist och Selin (2023).

^b erica.lindahl@ifau.uu.se, IFAU och Uppsala Center for Labour Studies (UCLS).

^c olof.rosenqvist@ifau.uu.se, IFAU och UCLS.

^d hakan.selin@ifau.uu.se, IFAU, Uppsala Center for Fiscal Studies (UCFS) och UCLS.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Barnbidrag i Sverige och reformen 2014.....	5
3	Data och metod.....	6
3.1	Datamaterial.....	6
3.2	Empirisk metod.....	8
4	Effekter av förvald mottagare på barnbidragsutbetalningar	9
4.1	Alla föräldrar	9
4.2	Gifta och ogifta föräldrar separat.....	11
4.3	Separerade föräldrar separat	14
4.4	En särskilt intressant grupp.....	16
5	Barnbidragsmottagande och jämställdhet.....	18
5.1	Korrelationer mellan val av barnbidragsmottagare och mått på jämställdhet.....	18
5.2	Effekten av förvalet på jämställdhet	19
6	Slutsats.....	21
	Referenser	23

1 Inledning

De flesta länder ger någon form av ekonomiskt stöd till barnfamiljer. Det kan handla om skatteavdrag, bidrag som beror på familjens inkomst eller, som i Sverige, skattefria barnbidrag som är lika för alla. Forskning har visat att det, åtminstone i vissa länder, kan spela roll för barnens välfärd och mammans förhandlingsposition i hushållet om stödet riktas till mamman eller pappan.¹ En vanlig uppfattning är därför att stöd till barnfamiljer bör kontrolleras av mamman (Duflo 2012; Woolley 2004; Fiszbein m. fl. 2009). I Sverige hade mammor en mycket långtgående rätt till barnbidraget fram till 2014.²

Ett upplägg där mamman kontrollerar hela bidraget kan dock anses strida mot centrala principer om likabehandling och könsneutral lagstiftning. Barnbidrag riktade enbart mot mamman riskerar dessutom att signalera att det huvudsakligen är mammans uppgift att ta hand om barnen. Dessa argument var bärande när det svenska barnbidragssystemet reformerades 2014, då papporna fick rätt till halva barnbidraget.³

En relevant policyfråga, både i Sverige och i andra länder, är om det går att rikta barnbidraget mot mamman med hjälp av mjuka styrmedel ("nudges") även i ett system där föräldrarna är berättigade till halva bidraget var. Tidigare forskning har visat att *förvalda alternativ* i många sammanhang är ett kraftfullt sätt att styra val och beteenden i en för individer och samhället önskvärd riktning.⁴

Det vore fullt möjligt att utforma ett system där mamman står som förvald mottagare av hela barnbidraget men där pappan närsomhelst kan kräva sin del genom en aktiv ansökan. Eftersom människor tenderar att passivt följa förvalda upplägg finns det anledning att tro att mer barnbidrag skulle hamna på mammans konto även på lång sikt om mamman stod som förvald mottagare. Det går att argumentera för att ett sådant system är betydligt mer könsneutralt än ett där

¹ Det finns studier som visar att bidrag riktade till mamman ökar barnrelaterad konsumtion; evidens på det finns från Nordmakedonien (Armand m.fl. 2020), Mexiko (Attanasio och Lechene 2014), Sydafrika (Duflo 2003) och Storbritannien (Lundberg, Pollak och Wales 1997). Ett fältexperiment från Indien visar att bidrag riktade till kvinnor framförallt stärker deras förhandlingsposition inom familjen (Somville, Almås och Vandewalle 2020). Almås m.fl. (2018) har nyligen visat att kvinnor i Nordmakedonien är villiga att avstå ett större bidrag mot att få kontrollera ett mindre. För en sammanfattning av empirisk evidens från utvecklingsländer hänvisas till Duflo (2012) och Woolley (2004).

² Mamman kunde till och med behålla hela barnbidraget vid växelvis boende. I vissa fall kunde dock pappan vara berättigad till barnbidraget: om pappan hade ensam vårdnad eller om barnet mestadels bodde hos pappan.

³ Se Prop. 2013/14:6, p.48 för en mer utförlig diskussion om argumenten bakom reformen.

⁴ Viktiga effekter av förvalda alternativ (på engelska *default options*) har påvisats i så pass skilda sammanhang som t.ex. organdonationer (Johnson och Goldstein 2003) och sparande (Madrian och Shea 2001).

mamman ges hela *rätten* till barnbidraget, samtidigt som det fortfarande har potential att gynna barnen (och mamman).

Det förvalda utbetalningsalternativet kan också ha betydelse för hur barnbidraget utbetalas efter en separation. Efter en separation är det, framförallt i socioekonomiskt svaga grupper, vanligast att barnet huvudsakligen bor hos mamman och hon har då rätt till hela barnbidraget (Fransson, Bergström, och Hjern 2015). I det nuvarande systemet, där det förvalda alternativet är en delning mellan föräldrarna, behöver dessa mammor aktivt kräva sin rätt till hela bidraget efter en separation⁵, medan ett system där mamman står som förvald mottagare innebär att rättigheter och utbetalningar sammanfaller för ensamstående mammor.

I denna rapport skattar vi effekter av att låta mamman stå som förvald mottagare av hela barnbidraget, i stället för att det förvalda alternativet är en delning mellan föräldrarna. Föräldrarna har dock *rätt* till halva barnbidraget var. Vårt huvudsakliga fokus är den långsiktiga fördelningen av barnbidraget. Vi är speciellt intresserade av att undersöka om förvalet kan ändra den långsiktiga fördelningen av barnbidraget i grupper med små ekonomiska marginaler och där föräldrarna är separerade. Att stå som förvald barnbidragsmottagare skulle kunna signalera en förväntan om ett större barnansvar. Därför skattar vi också effekter på indikatorer för jämställdhet i hushållet.

För att studera betydelsen av vem som står som förvald mottagare av barnbidraget använder vi variation i förvalet som uppstod i samband med övergången från det gamla barnbidragssystemet, där mamman hade rätt till hela bidraget, till det nya systemet med lika rättigheter som infördes den 1 mars 2014.⁶ Föräldrar som fick barn strax före och strax efter 1 mars 2014 omfattades alla i praktiken omgående av det nya systemet med lika rättigheter, men för barn födda precis före reformdatumet blev ändå mamman förvald mottagare eftersom hon tekniskt sett innehade hela barnbidragsrättigheten från och med födelsen till och med sista februari 2014. Papporna till dessa barn fick alltså rätt till halva barnbidraget när de nya reglerna trädde i kraft 1 mars 2014 men var tvungna att aktivt ansöka om att få sin del utbetald till sig. Om de var passiva fortsatte Försäkringskassan att betala ut hela bidraget till mammans konto. För föräldrar som fick barn efter reformen delades utbetalningen automatiskt. Genom att jämföra föräldrar till

⁵ Om inte föräldrarna under sin tid tillsammans kommit överens om att rikta hela bidraget till mammans konto.

⁶ Barnbidragsreformen har studerats i en tidigare rapport (ISF 2016). Den rapporten fokuserade främst på hur föräldrar till barn födda *efter* reformen valde att fördela barnbidragsutbetalningarna. Syftet med vår rapport är i stället att jämföra föräldrar till barn födda precis före respektive precis efter 1 mars 2014 för att isolera betydelsen av den förvalda mottagaren.

barn födda strax före och strax efter 1 mars 2014 kan vi därmed skatta effekter av förvalet i ett sammanhang där alla andra faktorer hålls konstanta.

Det ska framhållas att vi *inte* utvärderar 2014 års barnbidragsreform som sådan. Vår rapport analyserar alltså inte konsekvenserna av en övergång från att mamman har ensamrätt till bidraget till att båda föräldrarna har rätt till hälften var. En sådan utvärdering vore självklart också önskvärd, men skulle kräva helt andra överväganden. Snarare skulle man kunna säga att vi studerar effekter av ett intressant *hypotetiskt system*, där båda föräldrarna har samma rätt till bidraget men där mamman är förvald mottagare av utbetalningen. Ett sådant system har, åtminstone så vitt vi vet, aldrig existerat, vare sig i Sverige eller annorstädes.

2 Barnbidrag i Sverige och reformen 2014

I Sverige infördes allmänt barnbidrag 1947. Det är ett skattefritt bidrag som automatiskt betalas ut till alla barnfamiljer en gång i månaden.⁷ Bidraget betalas ut fram till och med det kvartal barnet fyller 16 år och uppgår sedan mars 2018 till 1 250 kr i månaden per barn.⁸ Därtill finns ett flerbarnstillägg som gör att bidraget per barn blir något högre om man har flera barn. En familj med två barn får t.ex. 1 325 kr i månaden per barn.

Historiskt är det mamman som har varit berättigad till hela barnbidraget men efter en lagändring som trädde i kraft 1 mars 2014 är föräldrarna, i normalfallet, berättigade till halva summan var.⁹ Om föräldrarna är separerade och barnet huvudsakligen bor hos en av dem är det dock fortfarande så att föräldern som barnet bor hos är berättigad till hela bidraget. Före reformen hade mamman en mycket stark position när det gällde rätten till barnbidraget och kunde till och med behålla hela barnbidraget vid växelvis boende. Även om pappor sedan den 1 mars 2014 har rätt till halva barnbidraget får de inte utbetalningen automatiskt om barnet är fött före den 1 mars 2014, som nämnts ovan, utan måste då aktivt kräva sin rätt. För barn födda från och med den 1 mars 2014 delas dock utbetalningen automatiskt. Vi undersöker alltså om denna förändring i förvald mottagare spelar roll för vem som tar emot barnbidraget på lång sikt.

⁷ I forskningslitteraturen är det vanligt att skilja mellan betingade och obetingade bidrag till barnfamiljer, där betingade bidrag ("conditional cash transfers") måste utnyttjas för vissa ändamål (t.ex. skola eller sjukvård). Det svenska barnbidraget är obetingat, eftersom det inte finns några restriktioner för hur det får användas.

⁸ Från kvartalet efter det att barnet fyllt 16 år kan man få samma belopp i form av ett studiebidrag, vilket förutsätter att barnet studerar på gymnasiet. Mellan oktober 2005 och februari 2018 låg barnbidraget på 1050 kr i månaden per barn.

⁹ Om en förälder har ensam vårdnad för barnet är det bara den föräldern som kan få barnbidraget.

Om utbetalningarna fortsätter att gå till den initialt förvalda mottagaren eller ej påverkas naturligtvis av vilken information föräldrarna får om möjligheten att byta mottagare. Föräldrar som fick barn nära reformdatumet och som var gifta vid födseln fick tydlig information om denna möjlighet. Oavsett om barnet föddes före eller efter 1 mars 2014 fick gifta föräldrar, inom någon vecka efter födseln, hem ett brev med information om möjligheten att byta mottagare. Brevet innehöll också en blankett för val av mottagare som man kunde fylla i och skicka tillbaka till Försäkringskassan om man ville frångå det förvalda utbetalningsalternativet. För föräldrar som var ogifta vid födseln var situationen lite annorlunda; dessa par var tvungna att registrera gemensam vårdnad innan de kunde välja barnbidragsmottagare. Till dess gemensam vårdnad registreras står nämligen mamman som ensam vårdnadshavare och därmed är det inte möjligt att byta barnbidragsmottagare. Ogifta föräldrar som fick barn strax före 1 mars 2014 fick hem ett informationsbrev med bifogad valblankett kort efter det att gemensam vårdnad registrerats. De fick därmed i princip samma information som gifta föräldrar om än vid ett något senare tillfälle. Ogifta föräldrar som fick barn strax efter 1 mars 2014 fick däremot inget speciellt informationsbrev när gemensam vårdnad inträdde, utan enbart ett så kallat beslutsbrev där det stod att barnbidraget skulle delas från och med nästa utbetalning. I beslutsbrevet fanns det visserligen också information om möjligheten att välja mottagare men den var inte alls lika framträdande som i de särskilda informationsbreven till de andra föräldragrupperna. I beslutsbrevet fanns heller inte någon bifogad valblankett. Eftersom ogifta föräldrar fick mindre tydlig information om möjligheten att frångå det förvalda alternativet finns det anledning att tro att ogifta föräldrar i högre grad än gifta låter det förvalda utbetalningsalternativet vara oförändrat. Vi undersöker detta specifikt i avsnitt 4.2.

3 Data och metod

3.1 Datamaterial

Med hjälp av *Historiska folkbokföringsregistret*, som innehåller exakta födelsedatum för barn födda i Sverige, och *Flergenerationsregistret* från Statistikmyndigheten SCB skapar vi en datamängd bestående av föräldrar till barn födda i Sverige under perioden januari–april 2014. Varje barn utgör en observation i våra data. Vi kan sedan koppla barnets och föräldrarnas anonymiserade personnummer till register hos Försäkringskassan som innehåller information om barnbidragsutbetalningar och uttag av föräldrapenning fram till och med utgången av

2020. Registrens detaljriktedom gör det möjligt att månad för månad observera vem som tar emot barnbidraget för ett visst barn: mamman, pappan eller båda.

Analysen är begränsad till enbarnsfödslar där båda föräldrarna är kända. Vi kräver också att båda föräldrarna finns med i det så kallade *LOUISE-registret* varje år under åren 2013–2019. Denna restriktion säkerställer att vi studerar föräldrar som lever i Sverige under hela perioden. Från *LOUISE-registret* hämtar vi också bakgrundsinformation om föräldrarna som t.ex. utbildningsnivå och inkomst. Vid varje årsskifte observerar vi också om föräldrarna bor tillsammans eller inte. Tabell 1 presenterar medelvärden för de variabler vi använder i analysen, uppdelat på barn födda före (kolumn 1) och efter (kolumn 2) reformen. Som väntat ser vi inga större skillnader mellan föräldrar till barn födda före och efter reformen med avseende på bakgrundsegenskaper såsom ålder, utbildningslängd och invandringsstatus. Däremot ges en föräning om riktningen på den effekt vi är intresserade av att skatta; andelen föräldrapar som har mamman som ensam mottagare av den 12:e barnbidragsutbetalningen är betydligt lägre bland föräldrar till barn födda efter reformen jämfört med före.

Tabell 1 Beskrivande statistik för våra analysdata

Kolumn:	(1)	(2)
Mått:	Medelvärde	Medelvärde
Barn födda:	jan–feb 2014	mar–april 2014
Bakgrundsvariabler:		
Ålder vid födseln (mamma)	31,22	31,00
Ålder vid födseln (pappa)	34,17	33,91
Utbildningslängd i år (mamma)	13,13	13,19
Utbildningslängd i år (pappa)	12,63	12,68
Andel mammor födda i Sverige	0,76	0,78
Andel pappor födda i Sverige	0,76	0,77
Mammans inkomst i tusental	214,39	218,20
Pappans inkomst i tusental	324,58	324,52
Andel gifta vid födseln	0,45	0,44
Utfall:		
Sammanboende dec 2016	0,88	0,89
12:e barnbidraget delat	0,00	0,58
12:e barnbidraget till mamman	0,95	0,38
12:e barnbidraget till pappan	0,05	0,04
Mammans andel av inkomst	0,35	0,35
Mammans andel av FP-dagar	0,74	0,75
Mammans andel av TFP-dagar	0,59	0,59
Antal barn	16 333	17 773

Not: Utbildningslängd avser formell utbildning. Inkomst avser årsinkomst från förvärvsarbete. Uppgifterna om utbildning och inkomst är hämtade från 2013 års register. FP står för föräldrapenning och TFP för tillfällig föräldrapenning. Mammans andel av den betalda föräldraledigheten avser ledighet fram till och med barnets 6-årsdag. Mammans andel av föräldraparets förvärvsinkomst avser inkomst under åren 2014–2019.

3.2 Empirisk metod

För att skatta effekterna av vem som står som förvald barnbidragsmottagare jämför vi föräldrar till barn födda strax före och strax efter den 1 mars 2014. Det grundläggande antagandet som behöver vara uppfyllt för att denna jämförelse ska ge skattningar som kan tolkas som orsakssamband är att det ska vara så gott som slumpmässigt huruvida en födsel inträffade före eller efter reformdatumet. Det är svårt att se några skäl till att föräldrarna skulle ha agerat strategiskt för att påverka födelsedatumet, bidragsnivån påverkades ju t.ex. inte av födelse-

datumet, men det måste naturligtvis ändå undersökas. I Lindahl, Rosenqvist och Selin (2023) undersöker vi om ålder, utbildning, inkomst eller sannolikheten att vara född i Sverige skiljer sig åt mellan föräldrar till barn födda precis före respektive precis efter reformen, men finner inga sådana tendenser. Resultaten tyder på att födslar i nära anslutning till 1 mars 2014 verkligen inföll slumpmässigt på olika sidor av detta datum vilket alltså ger oss anledning att tro att vår empiriska metod kan identifiera orsakssamband.

Vår empiriska metod är en så kallad regressionsdiskontinuitets-analys. Vi studerar den linjära relationen mellan barnets födelsedatum och sannolikheten att hela barnbidraget betalas till mammans konto vid den tolfte utbetalningen och undersöker om denna relation ”hoppar till” när födelsedatumvariabeln antar värdet 28 februari. Figur 1, som också visar ett av rapportens huvudresultat, ger en intuitiv illustration av denna metod.

4 Effekter av förvald mottagare på barnbidragsutbetalningar

I det här avsnittet undersöker vi om sannolikheten att hela barnbidraget utbetalas till mammans konto även på lång sikt är högre när hon står som förvald barnbidragsmottagare jämfört med nuvarande ordning, dvs att summan automatiskt delas mellan föräldrarna. Analysen sker på olika nivåer. Vi börjar med att studera alla föräldrar som fick barn under perioden januari–april 2014 i en samlad analys. Sedan utför vi separata analyser för föräldrar som var gifta respektive ogifta när barnet föddes. I ett nästa steg delar vi upp datamaterialet utifrån om föräldrarna bodde tillsammans (gifta eller ogifta) eller var separerade vid utgången av 2016. Vi är intresserade av om det förvalda utbetalningsalternativet kan ha betydelse även efter en separation då det rimligtvis spelar större roll för föräldrarna hur barnbidraget betalas ut. Eftersom det naturligtvis kan ta tid att göra justeringar av barnbidragsutbetalningarna efter en separation studerar vi, i just denna del, effekten av att mamman är förvald mottagare på sannolikheten att hon tar emot hela bidraget vid utbetalning 48, dvs när barnet har hunnit bli 4 år.

4.1 Alla föräldrar

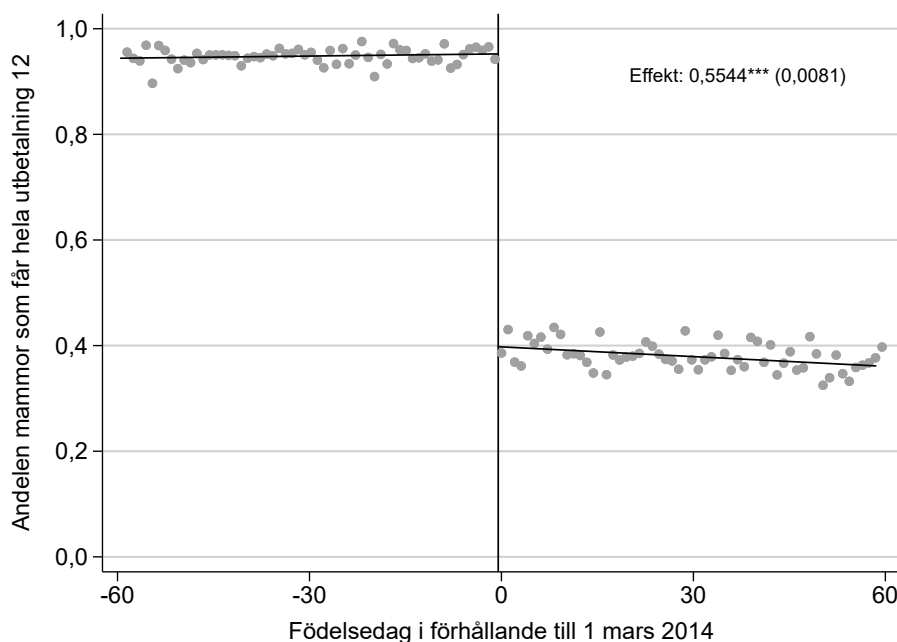
Figur 1 visar sannolikheten att mamman står som ensam mottagare av den 12:e barnbidragsutbetalningen för barn som föddes före respektive efter 1 mars. Punkterna i figuren illustrerar andelen mammor som får hela bidraget vid den 12:e utbetalningen per födelsedatum. Värdena utmed den horisontella axeln visar barnets födelsedag i förhållande till den 1 mars 2014. Till vänster och höger om

den vertikala linjen mitt i figuren har vi alltså barn som föddes före respektive efter 1 mars. Trendlinjerna som skär genom punkterna visar det linjära sambandet mellan födelsedatum och sannolikheten att mamman står som ensam mottagare av den 12:e utbetalningen, skattat separat för perioderna januari–februari (till vänster) och mars–april (till höger). Bland barn födda före 1 mars får nästan alla mammor hela barnbidraget vid den 12:e utbetalningen. Det är intressant eftersom papporna vid den tidpunkten nästan haft ett helt år på sig att begära sin halva av bidraget. Till höger om brytpunkten, där det förvalda alternativet är en delning mellan föräldrarna, får ungefär 40 procent av mammorna hela barnbidraget vid den 12:e utbetalningen. Det är således relativt många föräldrapar som byter från den förvalda delade utbetalningen till mamman som ensam mottagare under barnets första levnadsår.¹⁰ Skillnaden mellan trendlinjernas skärningspunkter med den vertikala linjen är drygt 55 procentenheter. Denna skillnad är statistiskt säkerställd med väldigt god marginal. Sannolikheten att mamman tar emot hela barnbidraget även på lång sikt ökar alltså kraftigt om hon står som förvald mottagare.¹¹ Detta innebär dock inte nödvändigtvis en reell resursöverföring från pappor till mammor eftersom föräldrarna naturligtvis kan överföra pengar mellan varandra. Sådana överföringar är rimligen mindre vanligt förekommande bland separerade föräldrar varför just den gruppen är särskilt intressant att studera. Vi återkommer till de separerade föräldrarna i avsnitt 4.3.

¹⁰ I avsnitt 5.1 diskuterar vi vad som karaktäriserar dessa föräldrapar. Det är också möjligt att föräldrapar precis till höger om diskontinuiteten i vissa fall byter till mamman som mottagare eftersom de kommer i kontakt med föräldrapar till vänster om diskontinuiteten där mamman står som förvald mottagare. Sådana så kallade ”spillover”-effekter från den ena sidan till den andra leder, i den mån de existerar, till en underskattning av förvalseffekten.

¹¹ Om motsvarande analys görs vid utbetalning 72, dvs när barnet är 6 år, ligger effekten något lägre på knappt 49 procentenheter.

Figur 1 Sannolikheten att mamman tar emot den tolfte utbetalningen per födelsedag



Not: Figuren baseras på föräldrar till barn födda mellan januari och april 2014. Effekten som skrivs ut i det övre högra hörnet utgör skillnaden mellan den vänstra och högra linjens skärningspunkter med den vertikala linjen. De tre stjärnorna anger att effekten är statistiskt säkerställd på enprocentnivån. I parentes visas den skattade effektens standardfel.

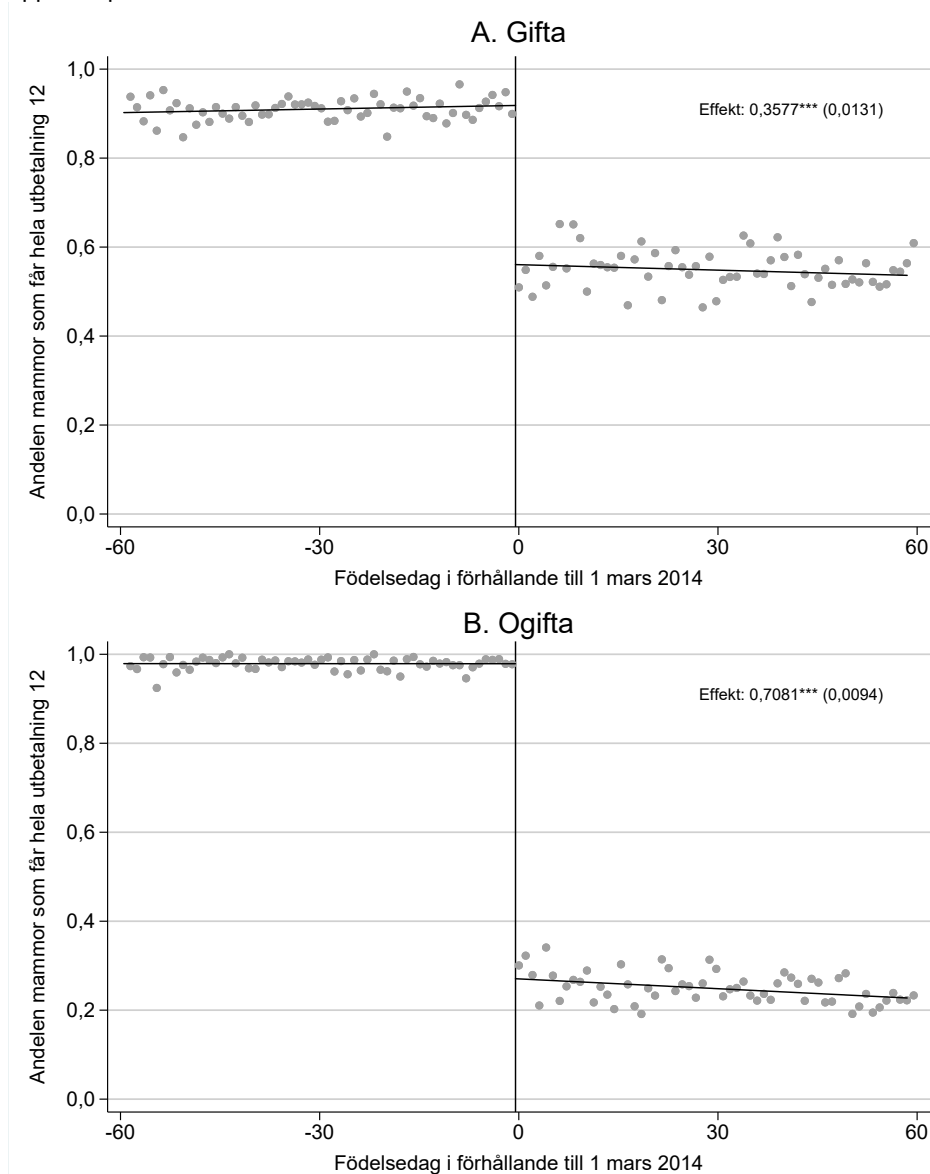
4.2 Gifta och ogifta föräldrar separat

Det finns anledning att förvänta sig olika effekter av det förvalda utbetalningsalternativet bland gifta och ogifta föräldrar. För det första finns det juridiska skillnader som gör gifta föräldrars ekonomier mer sammanflätade.¹² För det andra finns det troligen skillnader i preferenser och normer mellan föräldrar som väljer att leva som gifta respektive ogifta, och sådana skillnader kan ha betydelse för hur de väljer att fördela barnbidragsutbetalningar. Slutligen vet vi att det finns viktiga administrativa skillnader i hur Försäkringskassan hanterar de två grupperna; som vi diskuterade i avsnitt 2 fick gifta föräldrar mer information om möjligheten att ändra betalningsmottagare.

¹² Den viktigaste skillnaden kanske är att gifta par delar på alla tillgångar vid en skilsmässa medan ogifta par i händelse av separation bara delar på bostad och bohag som förvärvats för gemensamt bruk. Bland gifta par ärver också den efterlevande maken den avlidne som huvudregel medan ogifta behöver föra in arvsrätten i ett testamente. På en rent juridisk grund är det alltså rimligt att hävda att gifta föräldrars ekonomier är mer sammanflätade än ogifta föräldrars. Detta skulle kunna innebära att ogifta pappor är mindre benägna än gifta pappor att aktivt välja att hela barnbidraget ska utbetalas till mammans konto.

I Figur 2 gör vi samma typ av analys som i Figur 1, men nu uppdelat på föräldrarnas civilstånd vid barnets födelse: gifta föräldrar i panel A och ogifta föräldrar i panel B. Vi ser att effekten av mamman som förvald mottagare på sannolikheten att hon tar emot hela den tolfte utbetalningen är dubbelt så stor bland ogifta föräldrar. Vi bedömer att denna skillnad till stor del kan förklaras av de administrativa skillnader som diskuterades i avsnitt 2.

Figur 2 Sannolikheten att mamman tar emot den tolfte utbetalningen per födelsedag, uppdelat på civilstånd vid barnets födelse



Not: Figuren baseras på föräldrar till barn födda mellan januari och april 2014. Uppgiften om civilstånd gäller den dag då barnet föddes. Effekten som skrivs ut i det övre högra hörnet utgör skillnaden mellan den vänstra och högra linjens skärningspunkter med den vertikala linjen. De tre stjärnorna anger att effekten är statistiskt säkerställd på enprocentsnivån. I parentes visas de skattade effekternas standardfel.

4.3 Separerade föräldrar separat

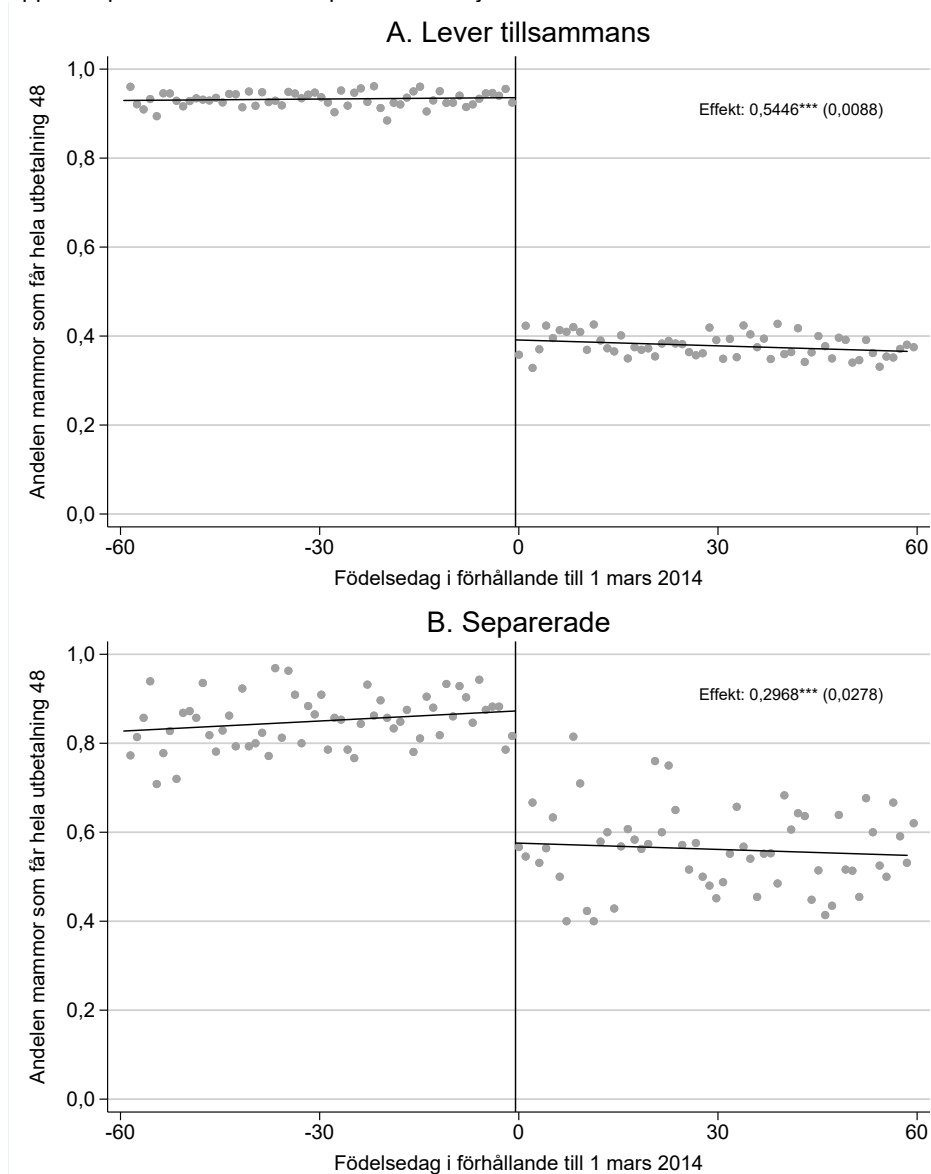
Utifrån de resultat vi hittills rapporterat är det inte uppenbart att förvalsalternativet ändrat några reella ekonomiska förhållanden. Att formell betalningsmottagare skiftar innebär inte med nödvändighet att den verkliga fördelningen av resurser inom föräldraparet ändras. Föräldrar kan alltid föra över pengar till varandra. Sådana transaktioner kan t.ex. involvera autogiron och gemensamma bankkonton. Vi går nu därför över till att analysera separerade föräldrar, som kan antas ha skilda ekonomier i betydligt större utsträckning. Om förvalet har en effekt även i denna grupp finns det mer övertygande skäl att tro att det faktiskt ändrar reella ekonomiska förhållanden inom föräldraparen.

I Figur 3 delar vi upp urvalet beroende på om paret separerat eller ej den 31 december 2016.¹³ Vi studerar sannolikheten att mamman får hela bidraget vid den 48:e utbetalningen, dvs ungefär när barnet fyllde fyra år. Bland de föräldrapar som levde tillsammans (Figur 3a) är effekten ungefärligen lika stor vid den 48:e utbetalningen som den är i hela urvalet vid den 12:e utbetalningen. Bland dem som gått skilda vägar (Figur 3b) ser vi att effekten är väsentligt lägre. Detta är förväntat eftersom separerade föräldrar, där det rimligen är mindre vanligt med delad ekonomi, har starkare incitament att kräva den del av barnbidraget som de är berättigade till: halva summan om barnet bor växelvis och hela summan om man tar det huvudsakliga ansvaret för barnets boende. Därmed blir det i högre grad rättigheten och i lägre grad den förvalda mottagaren som styr vem som får barnbidraget på lång sikt. Eftersom vem som har rätt till bidraget inte skiljer sig åt till vänster och höger om förvalsdiskontinuiteten hamnar nivåerna närmare varandra.

Enligt Figur 3 är alltså effekten av förvalet 30 procentenheter bland separerade i jämförelse med 55 procentenheter för föräldrar som lever tillsammans. Det främsta skälet till att effekten är mindre bland separerade föräldrar är att mamman i högre utsträckning får bidraget bland de som haft lika delning som förval. I Figur 5A i Lindahl, Rosenqvist och Selin (2023) visar vi att förvalseffektens storlek minskar med föräldrarnas inkomst inom gruppen separerade föräldrar, vilket är väntat då barnbidraget förmodligen har större betydelse bland de med lägre inkomst. Effekten är dock fortfarande signifikant skild från noll även i den femtedel av de separerade föräldraparen som hade lägst inkomster före reformen. Vi drar därför slutsatsen att förvalet spelar en viktig roll för fördelningen av bidraget även bland de som separerat.

¹³ Det skulle vara problematiskt för vår analys om förvalet påverkade sannolikheten att vara separerad den 31 december 2016. Vi studerade därför först om separationer påverkades av förvalet men fann inga belägg för någon effekt på separationer (se tabell 2 i Lindahl, Rosenqvist och Selin 2023).

Figur 3 Sannolikheten att mamman tar emot den 48:e utbetalningen per födelsedag, uppdelat på om föräldrarna separerat eller ej den 31 december 2016



Not: Figuren baseras på föräldrar till barn födda mellan januari och april 2014. Med lever tillsammans avses föräldrar som bodde tillsammans den 31 december 2016 (oavsett civilstånd). Effekten som skrivs ut i det övre högra hörnet utgör skillnaden mellan den vänstra och högra linjens skärningspunkter med den vertikala linjen. De tre stjärnorna anger att effekten är statistiskt säkerställd på enprocentsnivån. I parentes visas de skattade effekternas standardfel.

4.4 En särskilt intressant grupp

I våra registerdata kan vi inte observera hos vilken förälder barnet bor eftersom barnet endast kan vara skrivet på en adress. I regel kan vi således inte avgöra om barnet efter en separation bor växelvis hos båda föräldrarna, eller om barnet mestadels bor hos den ena föräldern. I det förra fallet har båda föräldrarna rätt till halva barnbidraget, medan den ensamstående föräldern i det senare fallet har rätt till hela bidraget. För tolkningen av våra skattningar för separerade är boendeförhållandena därför av avgörande betydelse.

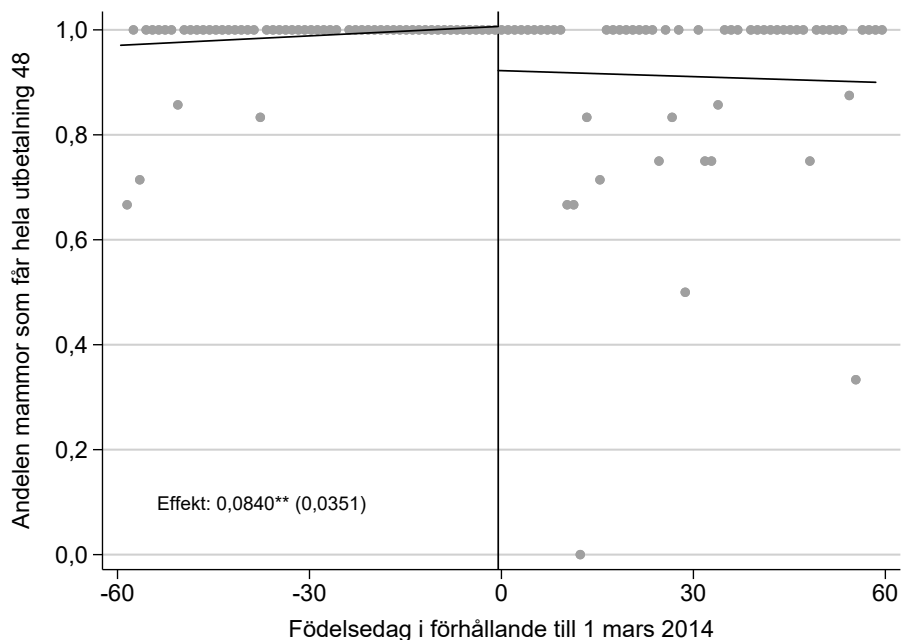
Det finns emellertid ett sätt att i våra data identifiera en intressant *delmängd* av ensamstående mammor; nämligen via information om mottaget *underhållsstöd*, som betalas ut av Försäkringskassan. Om barnet efter en separation bor större delen av tiden hos den ena föräldern har denna rätt till underhållsbidrag från den andra föräldern. Om underhållsbidraget inte fungerar på frivillig basis betalar Försäkringskassan ut underhållsstöd till den ensamstående, samtidigt som den andra föräldern krävs på inbetalningar från Försäkringskassan. Om vi lägger på vissa restriktioner när vi begränsar vår datamängd kan vi med hög säkerhet säga att de föräldrapar som återstår är sådana där en ensamstående mamma har rätt till hela barnbidraget.¹⁴

Figur 4 uppvisar samma struktur som de tidigare graferna, men urvalet ”ensamstående mammor med underhållsstöd” är så klart mindre än de vi tidigare analyserat (därför kan enskilda dagar sticka ut väldigt mycket). Vi ser att andelen ensamstående mammor som tar emot hela barnbidraget är cirka 100 procent till vänster om förvaldiskontinuiteten. Detta är helt i linje med vad man skulle förvänta sig. Dessa mammor har rätt till hela bidraget, och deras förval har också varit 100 procent till mamman. Till höger om den vertikala linje som indikerar den 1 mars 2014 ser vi att sannolikheten att mamman erhåller hela bidraget vid utbetalning 48 tydligt skiftar neråt – minskningen är drygt 8 procentenheter. Detta är onekligen anmärkningsvärt; när förvalet är en delning mellan föräldrarna avstår en signifikant andel ensamstående mammor från att kräva sin rätt till hela barnbidraget. Det är viktigt att hålla i minnet att vi nu rör oss i nedre delen av inkomstfördelningen, och att barnbidraget utgör en viktig del av hushållsekonomin för dessa ensamstående mammor. Här blir det alltså tydligt att det förvalda

¹⁴ Vi observerar hur mycket underhållsstöd en individ har erhållit från Försäkringskassan under ett givet kalenderår. Vi kan dock i allmänhet inte veta vilket barn underhållsstödet avser i de fall föräldern har många barn. Med utgångspunkt från ett urval av föräldrar som hade separerat den 31 december 2016 ställer vi därför två villkor för att kvala in i urvalet. För det första ska mamman under 2017 ha tagit emot ett belopp från Försäkringskassan som motsvarar fullt underhållsstöd. För det andra kräver vi att det är mammans första barn, så att vi kan vara säkra på att underhållsstödet inte avser ett tidigare barn. Sedan undersöker vi hur barnbidraget fördelas vid den 48:e utbetalningen, som sker under första halvåret 2018.

utbetalningsalternativet faktiskt har reella konsekvenser bland ekonomiskt sårbara grupper. En tänkbar mekanism bakom det här intressanta resultatet är att vissa mammor befärar en negativ reaktion från pappan om de kräver hela bidraget. Det går heller inte att utesluta att okunskap kan spela in – att föräldrarna t.ex. blandar ihop rätten till bidraget med den förvalda mottagaren.¹⁵

Figur 4 Sannolikheten att mamman tar emot den 48:e utbetalningen per födelsedag, bland separerade föräldrar där mamman uppbär underhållsstöd



Not: Figuren baseras på föräldrar till barn födda mellan januari och april 2014. Urvalet är begränsat till separerade föräldrar där mamman uppbär underhållsstöd (se mer detaljer om urvalet i fotnot 14). Effekten som skrivs ut i det nedre vänstra hörnet utgör skillnaden mellan den vänstra och högra linjens skärningspunkter med den vertikala linjen. De två stjärnorna anger att effekten är statistiskt säkerställd på femprocentnivån. I parentes visas den skattade effektens standardfel.

¹⁵ Vi kan naturligtvis heller inte utesluta att det förekommer fusk med underhållsstödet, t.ex. i form av skenseparationer med syftet att få rätt till underhållsstöd. Vi känner dock inte till någon undersökning av hur vanligt sådant fusk är.

5 Barnbidragsmottagande och jämställdhet

I detta avsnitt diskuterar vi först vad som karaktäriserar de föräldrapar som aktivt byter mottagare av barnbidraget. Därefter undersöker vi om det finns kausala effekter av den förvalda barnbidragsmottagaren på jämställdhetsrelaterade utfall.

5.1 Korrelationer mellan val av barnbidragsmottagare och mått på jämställdhet

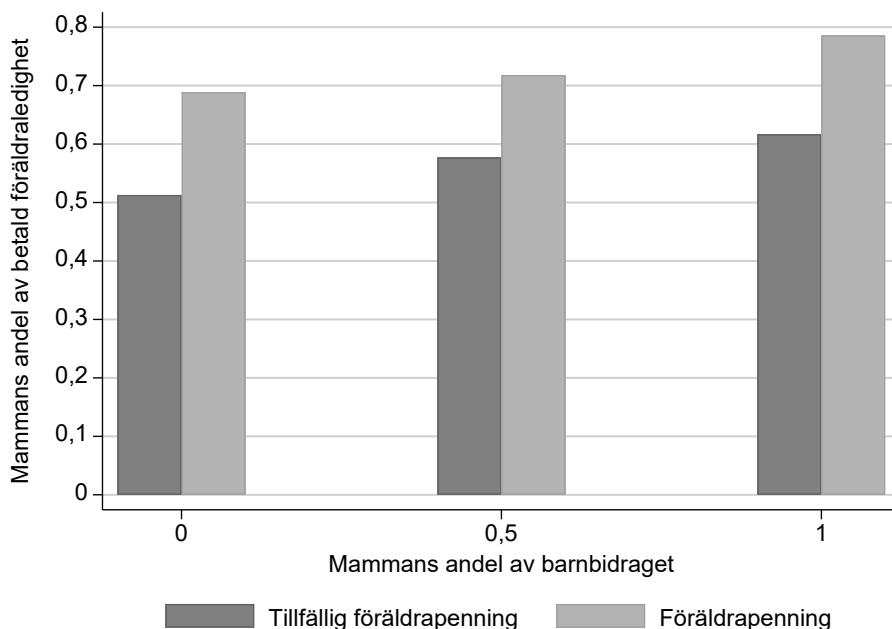
Av de föräldrapar som fick barn under perioden mars–december 2014 hade 41 procent aktivt valt mamman som ensam bidragsmottagare 12 månader efter födseln medan 54 procent inte hade ändrat det förvalda alternativet (alltså hälften av bidraget till vardera föräldern). Knappt 5 procent lät pappan vara ensam mottagare av bidraget. De föräldrar som valde att aktivt ändra mottagare hade i genomsnitt lägre inkomster, lägre utbildning och var i högre utsträckning utrikes födda än de som passivt följde förvalsalternativet. Passiva föräldrar var oftare förstagångsföräldrar.¹⁶

Säger uppdelningen av barnbidraget något om uppdelningen av hushållssysslorna och om rollfördelningen inom hushållet? I Figur 5 fokuserar vi på två variabler som använts i tidigare litteratur för att fånga uppdelningen av hushållssysslor och barnansvar inom familjen, nämligen uppdelningen av tillfällig föräldrapenning och ”vanlig” föräldrapenning (Evertsson och Boye 2018; Boye 2019; Ichino m.fl. 2019, och Ekberg, Eriksson och Friebe 2013). Tillfällig föräldrapenning, ofta kallad vab, är ersättning som betalas ut från Försäkringskassan när en förälder stannar hemma från arbetet med ett sjukt barn, medan föräldrapenning betalas ut i samband med föräldraledighet. Vi redovisar uppdelningen av tillfällig och ”vanlig” föräldrapenning separat för tre kategorier föräldrapar. De som har valt att: (i) ge hela bidraget till pappan, (ii) hålla fast vid den förvalda delningen, och (iii) ge hela bidraget till mamman. I Figur 5 framträder ett intressant samband mellan föräldrars uppdelning av barnbidrag och betald föräldraledighet. Mammans andel av båda typerna av föräldrapenning är som lägst bland föräldrapar där hela barnbidraget går till pappan och som högst i föräldrapar där allt går till mamman. Det ska betonas att Figur 5 speglar en samvariation mellan barnbidragsfördelning och jämställdhetsindikatorer. En sådan samvariation innebär inte nödvändigtvis att det spelar roll för jämställdheten om det är mamman eller pappan (eller båda två) som tar emot barnbidraget. Det kan helt enkelt vara så att föräldrar som föredrar att dela lika på barnbidraget

¹⁶ Se tabell 3 i Lindahl, Rosenqvist och Selin (2023). En liknande beskrivning har tidigare gjorts i ISF (2016). Men här studerar vi också samvariationen mellan barnbidragsuppdelningen och föräldrapenninguppdelningen vilket inte gjordes i ISF (2016).

också vill dela lika på föräldraledighet och vab. Men samvariationen väcker ändå frågan om ett eventuellt orsakssamband och i nästa delavsnitt använder vi variationen kring förvalsdiskontinuiteten den 1 mars 2014 för att studera denna fråga närmare.

Figur 5 Samvariation mellan uppdelningen av barnbidraget och betald föräldraledighet



Not: Figuren baseras på föräldrar till barn födda mellan mars och december 2014 (när förvalet var en delning). Mammans andel av barnbidraget avser uppdelningen vid den 12:e utbetalningen. Mammans andel av den betalda föräldraledigheten avser ledighet fram till och med barnets 6-årsdag.

5.2 Effekten av förvalet på jämställdhet

Barnbidragsreformen 2014 motiverades delvis av att en lika delning av bidraget kunde ha ett *signalvärde* som innebar att pappor tog ett större ansvar i hemmet. Vi frågar oss här om mamman som ensam förvalsmottagare (i stället för att båda föräldrarna delar lika som förval) har en effekt i motsatt riktning, nämligen om det befäster traditionella könsroller. Idén är enkel: Om fördelningen av barnbidrag, som skiftar kraftigt vid förvalsdiskontinuiteten den 1 mars 2014, orsakar förändringar i inkomster, föräldraledighet och vård av sjuka barn, bör det i genomsnitt finnas en skillnad i dessa utfall bland föräldrar till barn födda precis före

respektive precis efter den 1 mars 2014. Förvalet kan också, under vissa förutsättningar, leda till att mammor (som har hela bidraget som förval) får relativt sett mer pengar att röra sig med (jämfört med mammor som får halva bidraget som förval) och därför arbetar mindre.¹⁷

Resultaten från analysen visas i Tabell 2. Vi studerar mammans andel av föräldraparets totala inkomst samt mammans andel av föräldraparets nyttjande av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Utfallen mäts under tiden barnet är 0 till 6 år. När vi i panel A skattar effekter av mamman som förvald mottagare för alla föräldrar ser vi att det inte finns några statistiskt säkerställda effekter på några utfall. När vi i panel B koncentrerar oss på föräldrar som bodde tillsammans den 31 december 2016 ser vi att det tycks finnas en tendens till en negativ effekt på mammans andel av föräldrapenningdagarna. Detta är överraskande eftersom vi, om något, hade förväntat oss att mamman skulle öka sin tid med barnen om hon ”knuffades” till att motta hela barnbidraget. Resultatet bör dock tolkas med stor försiktighet. I Lindahl, Rosenqvist och Selin (2023) skattar vi även en alternativ empirisk modell där skillnader mellan föräldrar till barn födda i februari respektive mars 2014 jämförs med motsvarande skillnader under de föregående åren, och i dessa analyser är effekten på mammans andel av föräldrapenningdagarna inte statistiskt säkerställd på femprocentnivån.¹⁸ Om vi sedan riktar blickarna mot de separerade föräldrarna (panel C) återfinns inte heller där några statistiskt säkerställda effekter.

Sammanfattningsvis finns det alltså en *korrelation* mellan barnbidragsfördelning och jämställdhetsindikatorer, men vi har i denna studie inte funnit några övertygande belägg för en *kausal* effekt av barnbidragsfördelningen på sådana indikatorer.

¹⁷ Avgörande för en sådan hypotes är i vilken utsträckning mammor och pappor agerar som en enhet, eller om de betraktar bidragen som sina egna inkomster.

¹⁸ Modellen vi skattar är en så kallad difference-in-differences modell. En utförlig beskrivning av modellen återfinns i stycke 3.2 i Lindahl, Rosenqvist och Selin (2023).

Tabell 2 Effekter av mamman som förvald mottagare på indikatorer för jämställdhet

Kolumn:	(1)	(2)	(3)
Utfall:	Mammans andel av Inkomst	Mammans andel av föräldraledighet	Mammans andel av VAB
A. Alla föräldrar			
Mamman som förval	0,0047 (0,0042)	-0,0067 (0,0041)	0,0072 (0,0071)
Genomsnitt	0,3502	0,7443	0,5916
Observationer	33 906	34 039	30 769
B. Föräldrar som bodde tillsammans i december 2016			
Mamman som förval	0,0059 (0,0042)	-0,0086** (0,0043)	0,0052 (0,0074)
Genomsnitt	0,3470	0,7358	0,5864
Observationer	30 137	30 220	27 608
C. Föräldrar som inte bodde tillsammans i december 2016			
Mamman som förval	-0,0081 (0,0164)	0,0004 (0,0127)	0,0194 (0,0253)
Genomsnitt	0,3771	0,8152	0,6386
Observationer	3 769	3 819	3 161

Not: Tabellen baseras på föräldrar till barn födda mellan januari och april 2014. Effekterna som redovisas är framtagna på samma sätt som de effekter vi tidigare illustrerat i figurerna 1–4. I parentes visas de skattade effekternas standardfel. Genomsnittsvärdena avser föräldrar till barn födda i mars 2014. Mammans andel av den betalda föräldraledigheten avser ledighet fram till och med barnets 6-årsdag. Mammans andel av föräldraparets förvärvsinkomst avser inkomst under åren 2014–2019.

6 Slutsats

I denna rapport har vi studerat en medelväg mellan ett barnbidragssystem där båda föräldrarna har rätt till halva bidraget (det nuvarande svenska systemet) och ett system där mammor har rätt till bidraget (det gamla svenska systemet). Kompromissen består i att både mammor och pappor har lika rätt till bidraget, men att bidraget betalas ut till mamman om inget annat aktivt anges.

Vår analys visar att förvalet har en stor effekt på den långsiktiga fördelningen av barnbidrag inom föräldraparen. När mamman var förvald mottagare ökade sannolikheten att hela bidraget gick till mamman efter 12 månader med 55 procentenheter jämfört med när förvalet var en delning mellan föräldrarna. Intressant nog levde ungefär hälften av effekten kvar även efter en separation. Allra mest anmärkningsvärt är att det även finns en liten men tydlig effekt på barnbidragsfördelningen i föräldrapar där en ensamstående mamma erhåller underhållsstöd. I denna grupp har de ensamstående mammorna rätt till hela bidraget, men när förvalet är en delning avstår en signifikant andel från att kräva sin rätt.

Vår analys tyder alltså på att vem som är den förvalda mottagaren av barnbidraget har reella konsekvenser, även om det i stora grupper är svårt att avgöra hur stor påverkan faktiskt är. För att komma närmare svaren på dessa frågor vore det nödvändigt med data på finansiella transaktioner mellan föräldrar – något vi saknar i detta projekt. Utifrån denna studie finner vi det dock troligt att mammans ekonomi gynnas om det krävs en aktiv handling för att flytta barnbidragsutbetalningarna till båda föräldrarnas bankkonton.

Vi ser inga tecken på att mamman tar ett större ansvar för barnen när barnbidraget ”knuffas” till mamman. Trots avsaknaden av tydliga effekter på inkomster, och nyttjande av tillfällig och ”vanlig” föräldrapenning kan emellertid förvalet fortfarande ha effekter på utfall vi inte observerar. Det går inte att utesluta att det t.ex. finns effekter på om det är mamman eller pappan som köper kläder till barnen. För att kunna studera effekter på den typen av utfall krävs detaljerade konsumtionsdata vilket vi inte har tillgång till i denna studie.

Referenser

- Almås, Ingvild, Alex Armand, Orazio Attanasio, och Pedro Carneiro. 2018. "Measuring and Changing Control: Women's Empowerment and Targeted Transfers". *The Economic Journal* 128 (612): F609–39. <https://doi.org/10.1111/ecoj.12517>.
- Armand, Alex, Orazio Attanasio, Pedro Carneiro, och Valérie Lechene. 2020. "The Effect of Gender-Targeted Conditional Cash Transfers on Household Expenditures: Evidence from a Randomized Experiment". *Economic Journal* 130 (631): 1875–97. https://econpapers.repec.org/article/oupeconjl/v_3a130_3ay_3a2020_3ai_3a631_3ap_3a1875-1897..htm.
- Attanasio, Orazio P., och Valérie Lechene. 2014. "Efficient Responses to Targeted Cash Transfers". *Journal of Political Economy* 122 (1): 178–222. <https://doi.org/10.1086/674968>.
- Boye, Katarina. 2019. "Care More, Earn Less? The Association between Taking Paid Leave to Care for Sick Children and Wages among Swedish Parents". *Work, Employment and Society* 33 (6): 983–1001. <https://doi.org/10.1177/0950017019868138>.
- Duflo, Esther. 2003. "Grandmothers and Granddaughters: Old-Age Pensions and Intrahousehold Allocation in South Africa", januari. <https://doi.org/10.1093/wber/lhg013>.
- . 2012. "Women Empowerment and Economic Development". *Journal of Economic Literature* 50 (4): 1051–79. <https://doi.org/10.1257/jel.50.4.1051>.
- Ekberg, John, Rickard Eriksson, och Guido Friebel. 2013. "Parental Leave — A Policy Evaluation of the Swedish "Daddy-Month" Reform". *Journal of Public Economics* 97 (januari): 131–43. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2012.09.001>.
- Evertsson, Marie, och Katarina Boye. 2018. "The Transition to Parenthood and the Division of Parental Leave in Different-Sex and Female Same-Sex Couples in Sweden". *European Sociological Review* 34 (5): 471–85. <https://doi.org/10.1093/esr/jcy027>.
- Fiszbein, Ariel, Norbert Schady, Francisco H. G. Ferreira, Margaret Grosh, Niall Keleher, Pedro Olinto, och Emmanuel Skoufias. 2009. *Conditional Cash*

- Transfers: Reducing Present and Future Poverty*. Washington, DC: World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2597>.
- Fransson, Emma, Malin Bergström, och Anders Hjern. 2015. "Barn i växelvis boende – en forskningsöversikt". *Centre for Equity Studies* 2015: 79.
- Ichino, Andrea, Martin Olsson, Barbara Petrongolo, och Peter Skogman Thoursie. 2019. "Economic Incentives, Home Production and Gender Identity Norms". *Economic Incentives*, 58.
- ISF. 2016. 'Delat barnbidrag - Ett steg på vägen mot ökad jämställdhet?' Inspektionen för Socialförsäkringen 2016:15.
- Johnson, Eric J., och Daniel Goldstein. 2003. "Do Defaults Save Lives?" *Science*, november. <https://doi.org/10.1126/science.1091721>.
- Lindahl, Erica, Rosenqvist, Olof och Håkan Selin 2023 "Gender-targeted transfers by default? Evidence from a child allowance reform in Sweden", IFAU WP 2023-XX
- Lundberg, Shelly, Robert Pollak, och Terence J. Wales. 1997. "Do Husbands and Wives Pool Their Resources? Evidence from the United Kingdom Child Benefit". *Journal of Human Resources* 32 (3): 463–80. https://econpapers.repec.org/article/uwpjhriss/v_3a32_3ay_3a1997_3ai_3a3_3ap_3a463-480.htm.
- Madrian, Brigitte C., och Dennis F. Shea. 2001. "The Power of Suggestion: Inertia in 401(k) Participation and Savings Behavior". *The Quarterly Journal of Economics* 116 (4): 1149–87. <https://www.jstor.org/stable/2696456>.
- Somville, Vincent, Ingvild Almås, och Lore Vandewalle. 2020. "The Effect of Gender-Targeted Transfers: Experimental Evidence From India", september. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3686461>.
- Woolley, Frances. 2004. "Why Pay Child Benefits to Mothers?" *Canadian Public Policy / Analyse de Politiques* 30 (1): 47–69. <https://doi.org/10.2307/3552580>.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) är ett forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet med placering i Uppsala.

IFAU ska främja, stödja och genom forskning genomföra uppföljningar och utvärderingar. Uppdraget omfattar effekter av arbetsmarknads- och utbildningspolitik, arbetsmarknadens funktionssätt och arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen.

I rapportserien presenteras såväl IFAU:s forskning som resultat av samarbeten med andra nationella och internationella forskningsorganisationer.

IFAU delar årligen ut bidrag till olika forskningsprojekt, vars resultat publiceras i rapportserien.

Rapporterna kan vara fristående eller publiceras tillsammans med ett Working paper.

Alla IFAU:s publikationer finns på www.ifau.se